

РОЗДІЛ 1

Філософія бунтівників

Urban Experiment (UX), таємна «гакерська» група, з якою ми познайомилися у Франції, визначила своєю місією проведення позитивних колективних експериментів. Її члени, серед іншого, чимало часу проводять у тих частинах паризької системи підземних тунелів, доступ до яких заборонено: цими тунелями вони пробираються до будівель та реставрують національні артефакти, яким, на їхню думку, не приділяють належної уваги відповідні державні інституції Франції. Відомі під назвою *Untergunther* (підгрупа *UX*), вони прославилися тим, що протягом року не раз пробиралися в Пантеон у Парижі, щоб реставрувати покинутий напризволяще годинник XIX століття, чим викликали незадоволення у французької влади. Письменник і журналіст Джон Лакман спитав їх: «Чому ви це робите?» Лазар Кунстманн, спікер групи, відповів на це простим риторичним запитанням: «У вас удома є рослини? Ви їх поливаєте щодня?» Для *UX* реставрувати – це природна річ. Вони вважають, що виконують вищий обов'язок – «дбають про забуті артефакти французької цивілізації»¹.

«Навіщо ж вдиратися у приміщення?» – поцікавитесь ви. Чому не запустити легальний бізнес, що надає відповідні послуги? Спілкуючись із Кунстманном, ми зрозуміли, що *UX* працює швидше, економніше й зосередженіше,

ніж будь-яка бюрократизована структура, зобов'язана дбати про ці артефакти французької історії та культури й охороняти їх. UX відчуває відповідальність за збереження артефактів. Тож вони його забезпечують – у власній системі координат.

UX – це загін бунтівників. Вони розхитують човен – ставлять під сумнів позиції влади, провокують та експериментують.

Які ще бунтівники нас оточують?

Це шибайголови, які загрожують стабільності звичного бізнесу. Інакодумці, які ідуть проти течії у своїх організаціях та громадах. Нонконформісти, яких більше надихають неоднозначність, невизначеність та ймовірність, ніж реальність. Повстанці, які порушують правила та ставлять під сумнів погляди інших. Ексцентрики, які б'ються над власною глибинною мотивацією, приймаючи власні дивацтва. Люди з незалежним мисленням, які не бояться покладатися на чужі ідеї та вільно діляться власними, хай які вони утопічні чи далекосяжні.

...

Британська лікарка Гелена Райт 1887 року народження зламала бар'єри, коли стала першою жінкою, яка увійшла в медичну професію і виступила однією з перших поборниць статевого виховання та служб планування сім'ї, а також активною посередницею й помічницею у всиновленні дітей². Нині всиновлення стало мейнстримом (у США це індустрія вартістю 13 млрд доларів), але Райт була піонером

у цих послугах. За допомогою своїх клінік вона зводила жінок, які хотіли позбутися дитини чи не могли подбати про своїх нащадків, із жінками, які хотіли дітей. Як на свій час, Райт була радикалкою – вона кидала виклик стриманості суспільства, пропонуючи контрацепцію та статеве виховання як засоби планування сім'ї.

Пізніше Райт допомогла заснувати Національну асоціацію контролю за народжуваністю (National Birth Control Association) та Міжнародний комітет планованого батьківства (International Committee on Planned Parenthood). У своїй книзі «Секс і суспільство» (*Sex and Society*, 1968) вона стверджувала, що людям потрібно задовольняти свої сексуальні потреби безвідносно до батьківства. Райт була піонеркою «секс-позитиву», заявляючи, що секс не слід розглядати як провину чи як «брудний» акт.

В особистому житті Райт також була бунтівницею – жила у відкритому шлюбі, проводила вдома спиритичні сесанси, цікавилася астрологією та життям після смерті. Вона вірила, що «сьогоднішні фантазії – це провісники завтрашнього дня», і протягом усієї кар'єри долала опір з боку медичного керівництва, соціальних працівників та правової системи, які не встигали за її інноваціями.

Такі бунтівники, як Гелена Райт, виявляють визначну винахідливість у розв'язанні проблем, до яких багато хто боїться підступитися, а тим більше заговорити про їх існування. Бунтівники кидають радикальний виклик усталеним практикам офіційних інституцій, розширюючи межі й вивчаючи можливості, що їх інші навіть не розглядають в силу традиційності мислення чи свого надмірного

прагнення уникати ризиків. Вони породжують новий спосіб мислення та установки, запускають великі суспільні дискусії з таких питань, як сексуальність, насильство, права людини, рівність та освіта. Справжні бунтівники не просто прагнуть знайти заміну наявним службам – вони насамперед ставлять питання, чи потрібні ці служби.

Візьмімо для прикладу галузь освіти, де революціонери, білі ворони, замість запропонувати альтернативи чотирирічним коледжам чи університетам, поставили під сумнів підвалини формального навчання загалом – запустили рух анскулінгу* і запрагли кардинально змінити навчальну практику як таку.

Прихильниця самостійного навчання Кію Старк у своїй книжці «Не повертайтеся до школи» (*Don't Go Back to School*) описує кількох бунтівників, які знайшли альтернативу формальній освіті. Старк пише: «Моя мета була протилежною до реформування... мені йшлося не про вирішення проблем школи, а про трансформацію навчання і перетворення традиційної школи на один із багатьох варіантів, а не єдиний варіант». Старк покинула навчання на здобуття ступеня Ph.D., бо вирішила, що в цьому процесі забагато обмежень. Вона стверджує: «Люди, які відмовляються від школи,

* Анскулінг (англ. «unschooling») – філософія та освітній метод, який передбачає навчання через досвід звичайного життя: гри, хатньої роботи, реалізації власних зацікавлень та захоплень, подорожей, читання, вибіркових навчальних курсів, наставництва, спілкування із сім'єю, соціальної взаємодії тощо. Особливу увагу приділяють діяльності, яку обирає сама дитина, оскільки таке індивідуалізоване навчання вважається найкориснішим. Анскулінг ставить під сумнів корисність традиційних шкільних розкладів, оцінювання тощо.